

บทความวิจัย (Research Article)

รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)
ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1948-2017)

Democratization model in Republic of Korea (South Korea)
after World War II (1948-2017)

อิสวุดณ์ อ่อนโพธิ์ชา* วิจิตรา ศรีสอน และสัณฐาน ชยนนท์
Issawut Onpocha*, Wijittra Srisorn and Sunthan Chayanon

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเป็นมาและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017 วิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และหารูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การจัดสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ Miles & Huberman และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยที่กระบวนการสร้างประชาธิปไตย (1) การหลุดพ้นจากเผด็จการ การปฏิวัติ 19 เมษายนปี 1960 จนการจลาจลที่ควังจูในปี 1980 ประชาชนเริ่มตระหนักและรวมตัวกันจัดตั้ง NMHDC เกิดการต่อสู้เดือนมิถุนายนปี 1987 เกิดคำประกาศ 29 มิถุนายน 1987 (2) การเปลี่ยนผ่าน มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและดำเนินการตามคำประกาศ และ (3) การสร้างความเป็นปึกแผ่น มีการส่งผ่านอำนาจอย่างราบรื่นเพื่อสร้างความชอบธรรมและสร้างพลังสนับสนุนให้กับระบอบประชาธิปไตย มีปัจจัยที่สนับสนุน คือ ความเข้มแข็งของประชาสังคม ผู้นำทางการเมือง ผลการพัฒนาเศรษฐกิจ การขยายตัวทางการศึกษา กระบวนการยุติธรรมที่เชื่อถือได้ ปัจจัยภายนอกประเทศและกระแสโลกาภิวัตน์ แม้ว่าพรรคการเมืองยังขาดความเป็นสถาบัน ภูมิภาคนิยมยังคงมีอยู่ และภัยคุกคามทางทหารจากภายนอก ก็ไม่ทำให้เกาหลีใต้ต้องกลับไปเป็นอำนาจนิยมอีก และรูปแบบการสร้างประชาธิปไตย ได้แก่ รูปแบบ ELTFC

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างประชาธิปไตย สาธารณรัฐเกาหลี เกาหลีใต้

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ 10300

College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok 10300

*Corresponding author; email: orenjitara@gmail.com

(Received: 13 November 2020; Revised: 9 March 2021; Accepted: 20 April 2021)

Abstract

The objectives of this research were to analyze the background and democratization in South Korea after World War II (1948-2017), to analyze the contributing and obstructing factors in the process of democratization in South Korea after World War II (1948-2017), and to find democratization model in Republic of Korea (South Korea) after World War II (1948-2017). This is a qualitative research, document analysis, in-depth interview with key-informants, focus group, and non-participant observation. The data were analyzed based on Miles & Huberman. Triangulation as a method for validation. The research findings showed that: South Korea was achieved democracy, the democratization (1) liberation from totalitarianism: the 19 April Revolution in 1960 until insurrection at Gwangju in 1980. The people began to realize and established NMHDC, leads to fight in June in 1987. The June 29 Declaration in 1987 was born. (2) Transition: a constitutional amendment and did according to declaration. (3) Consolidation: a smooth transformation of power, for build righteousness and supporting power toward democratic regime. The contributing factors were the strength of civil society, political leaders, the effects of economic development, the education expansion, the reliability of justice system, the external factors and globalization. Although political parties had non-institutionalization, regionalism was still, and the external military threats which not resulted in South Korea back to authoritarianism. And democratization model was ELTFC.

Keywords: Democratization, Republic of Korea, South Korea

บทนำ

เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ลัทธิคอมมิวนิสต์ (communism) ได้ล่มสลายไปพร้อมกับสหภาพโซเวียต ประชาธิปไตย (democracy) จึงเป็นอุดมการณ์ทางปกครองรูปแบบเดียวที่เหลืออยู่ ที่จะทำให้ความแตกต่างอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้โดยสันติวิธี Samuel P. Huntington ได้อธิบายการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ในโลกเป็นระลอกคลื่น ซึ่งระลอกคลื่นประชาธิปไตยในแต่ละช่วงจะตามมาด้วยปรากฏการณ์ประชาธิปไตยย้อนกลับ ซึ่งเป็นการบ่งชี้ว่า ประเทศที่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว หากไม่สามารถสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นได้ ย่อมมีความเสี่ยงที่จะถูกแทนที่ด้วยการปกครองในรูปแบบอื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558)

สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea: ROK) หรือเกาหลีใต้ (South Korea) เป็นประเทศที่มีสิ่งมหัศจรรย์ถึง 2 อย่าง คือ (1) มหัศจรรย์แห่งแม่น้ำฮัน (miracle on the Han river) เป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ฉุดให้ประเทศหลุดพ้นจากความยากจน นำไปสู่ความร่ำรวยในช่วงทศวรรษ 1960, 1970 และ 1980 และ (2) มหัศจรรย์ของประชาธิปไตย (miracle of democracy) ซึ่งหากย้อนไปในปี 1987 เกาหลีใต้ยังปกครองด้วยระบอบเผด็จการทหาร แต่วันนี้เกาหลีใต้มีประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ โดดเด่นในฐานะประเทศต้นแบบที่ไม่ได้ใส่ใจแค่เรื่องความมั่งคั่ง แต่ยังมียึดหลักนิติรัฐและสิทธิพลเมือง ระบบการเมืองเกาหลีใต้ได้ให้หลักประกันในการมีส่วนร่วมและตอบสนองเจตนาของประชาชน โดยการเลือกตั้งในทุกระดับจะเกิดขึ้นตามช่วงเวลาผู้นำฝ่ายบริหารและสมาชิกสภาบวาระของการดำรงตำแหน่ง ทหารยุติการแทรกแซงทางการเมือง การตรวจสอบ

นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ กระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากพบผู้กระทำความผิดจะได้รับการลงโทษ (Tudor, 2560; วิเชียร อินทะสี, 2556)

จากการจัดค่าดัชนีความเป็นประชาธิปไตย (Democracy Index) ของ Economist Intelligence Unit (EIU; 2008, 2010-2017) พบว่า เกาหลีใต้อยู่ในกลุ่มประชาธิปไตยสมบูรณ์แบบ (full democracy) ในปี 2008-2014 โดยมีค่าอยู่ที่ 8.01, 8.11, 8.06, 8.13, 8.06 และ 8.06 ตามลำดับ แต่ในปี 2015-2017 เกาหลีใต้ถูกลดสถานะอยู่ในกลุ่มประชาธิปไตยแบบบกพร่อง มีตำหนิ (flawed democracy) โดยมีค่าอยู่ที่ 7.97, 7.92 และ 8.00 ตามลำดับ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเกาหลีใต้ประสบปัญหาในการปกครองประเทศ เช่น การนัดหยุดงานของสมาชิกรัฐสภาพันธมิตรแรงงานเกาหลี (Korean Confederation of Trade Union: KCTU) เพื่อคัดค้านนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่จะทำลายสภาพการจ้างงานและความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานทุกคน การปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงนโยบายการนำเข้าข้าว จนทำให้มีผู้เสียชีวิต ฯลฯ จนกระทั่งประธานาธิบดีถูกอัยการฟ้องร้องด้วยข้อหาใช้อำนาจในทางที่ผิด รวมทั้งมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการเปิดทางให้ประธานาธิบดีสามารถดำรงตำแหน่งต่อได้หลายสมัย การดำเนินการสอบสวนสาเหตุโศกนาฏกรรมเรือเซวอล ล่ม (Sewol ferry disaster) ล่าช้า การเอื้อประโยชน์ให้แก่เพื่อนสนิทที่ไม่มีตำแหน่งทางการ จนทำให้ประชาชนรวมตัวกันชุมนุมประท้วงขับไล่ประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่ง ท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญมีมติถอดถอนประธานาธิบดี และเร่งจัดการเลือกตั้งผู้นำประเทศคนใหม่ภายใน 60 วัน จึงทำให้เกาหลีใต้มีค่าดัชนีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นในปี 2017 แม้จะยังอยู่ในกลุ่มประชาธิปไตยแบบบกพร่อง มีตำหนิ (Thaipublica, n.d.; วิทยา สุจริต ธนารักษ์, 2555; Bectero, n.d.; พจนาน วลัย, 2559; Wut, 2560; Sohn, 2018)

และจากการประเมินของ Freedom House (2018) องค์กรระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ประเมินระดับสิทธิ เสรีภาพ และส่งเสริมประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่า เกาหลีใต้เป็นประเทศไร้เสรีภาพ (not free) ในปี 1972 แต่ในปี 1973-1987 เกาหลีใต้เป็นประเทศเสรีเป็นบางส่วน (partly free) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวแม้จะถูกปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม แต่นักศึกษาและประชาชนก็ประท้วงอย่างไม่หยุดหย่อน จนกระทั่งในปี 1987 ที่มีการยอมรับข้อเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการให้ประเทศมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรง และเมื่อมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยและมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงแล้ว เกาหลีใต้ก็เป็นประเทศเสรี (free) ตั้งแต่ปี 1987-2017 (Voicetv, 2558; Korean Culture and Information Service, 2016)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจและเล็งเห็นว่า เกาหลีใต้เป็นหนึ่งในกรณีศึกษาที่ดีในการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย เพราะความสำเร็จในการสร้างประชาธิปไตยซึ่งเห็นได้จากกรณีที่เกาหลีใต้สามารถเปลี่ยนผ่านและสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับประชาธิปไตยหลังจากเปลี่ยนผ่านได้ ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้เกาหลีใต้นับเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับความล้มเหลวในหลายต่อหลายครั้งที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ทั้งยังอยู่ภายใต้การปกครองของเผด็จการอำนาจนิยมมาอย่างยาวนาน แต่เมื่อระบอบการเมืองเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยแล้ว เกาหลีใต้ก็ไม่ได้เกิดการรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนกลับไปเป็นเผด็จการอำนาจนิยมอีก พลเมืองมีสิทธิและเสรีภาพ ถึงแม้ว่าเกาหลีใต้จะถูกลดสถานะอยู่ในกลุ่มประชาธิปไตยแบบบกพร่อง มีตำหนิ ในปี 2015-2017 แต่การที่เกาหลีใต้มีระบอบยุติธรรมที่เชื่อถือได้ โดยไม่ละเว้นผู้มีอำนาจ หากนักการเมืองและข้าราชการใช้อำนาจในทางที่ผิด แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ก็มีการตรวจสอบและนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตย จึงทำให้เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีมติถอดถอนประธานาธิบดี และเร่งจัดการเลือกตั้งผู้นำประเทศคนใหม่ภายใน 60 วัน ค่าดัชนีความเป็นประชาธิปไตยจึงเพิ่มขึ้น โดยความสำเร็จในการสร้างประชาธิปไตยในเกาหลี

ได้นี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในประเทศเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประชาธิปไตยในคลื่นลูกที่ 3 ซึ่งประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในเอเชียยังดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น และในหลายประเทศเกิดกรณีประชาธิปไตยย้อนกลับไปสู่เผด็จการ (ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนื่องจำนงค์, 2559; Park & Jung, 2008)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (1984-2017) ว่าสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) มีกระบวนการสร้างประชาธิปไตยเริ่มเป็นรูปธรรมจนเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอย่างไร โดยศึกษาความเป็นมาและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ครอบคลุมตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017 เพื่อหารูปแบบการสร้างกระบวนการสร้างประชาธิปไตย รวมถึงปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) จนทำให้สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ในปัจจุบันเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยที่มีความมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นมาและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)
3. เพื่อหารูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017

การทบทวนวรรณกรรม

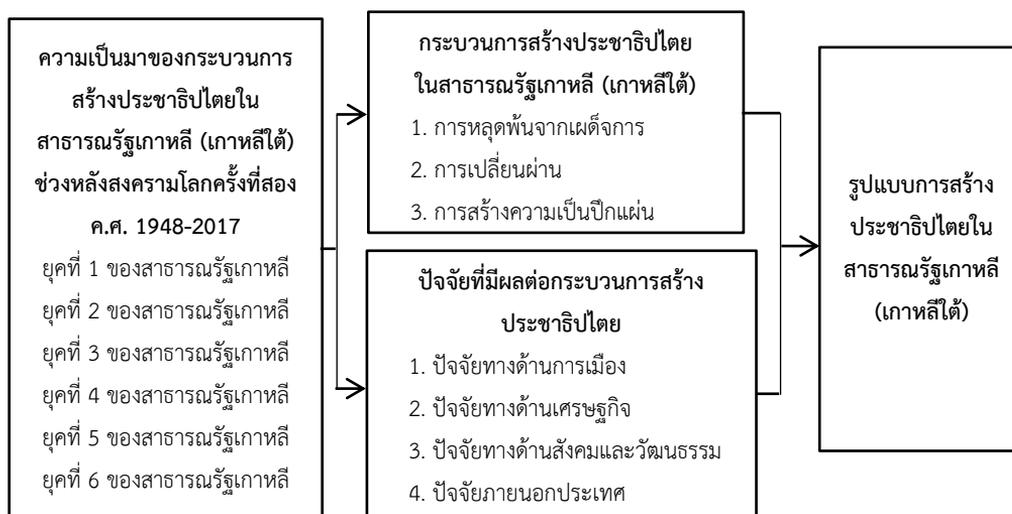
1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย (democracy) ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเต็มที่ภายใต้กฎหมาย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง ไม่ว่าจะทางประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) เช่น ประชามติ (referendum) ฯลฯ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ที่เลือกผู้แทนเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทนตน และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) ที่ให้อำนาจในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของตัวแทนที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน ตามแนวคิดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และทฤษฎีสัญญาประชาคม (social contract theory) ที่มนุษย์ตกลงทำสัญญาต่อกัน เพื่อมาอยู่ร่วมกันภายใต้การปกครองของผู้ปกครองที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน แบ่งออกเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ตามทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ (separation of power theory) เพื่อคุ้มครองและให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; ทสมล ชนาดิศัย, 2558; เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณม 2551; กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, 2552; Hobbes, 1985; Montesquieu, 1949)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) กระบวนการสร้างประชาธิปไตย คือ การเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2559) ซึ่ง Huntington (1991) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างประชาธิปไตยไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การเสื่อมของการปกครองอำนาจนิยม (decay of authoritarian rule) (2) การเปลี่ยนผ่าน (transition) (3) การสร้างความเป็นปึกแผ่น (consolidation) และ (4) การบรรลุวุฒิภาวะของระเบียบการเมืองประชาธิปไตย (maturing of democratic political order) หรือการบรรลุประชาธิปไตยที่มีวุฒิภาวะ (matured democracy) ส่วน Hague, Harrop, &

Breslin (1998) และ Schneider & Schmitter (2004) ได้เสนอขั้นตอนของการสร้างประชาธิปไตยไว้ 3 ขั้นตอน คือ (1) การหลุดพ้นจากระบอบเผด็จการ โดยการขยายระดับเสรีภาพทางการเมือง (liberalization) (2) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (transition) และ (3) ความเป็นปึกแผ่นของประชาธิปไตย (consolidation) โดยสังคมก่อนความเป็นสมัยใหม่ (modernization) มักจะเปลี่ยนผ่านสู่การเมืองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นผลมาจาก การต่อสู้กันระหว่างพลังทางสังคมต่าง ๆ ที่ก่อตัวขึ้นมาจากการเกิดของการทำให้เป็นอุตสาหกรรม (industrialization) การทำให้เป็นเมือง (urbanization) การทำให้เป็นตะวันตก (westernization) และการทำให้คนอ่านออกเขียนได้และเปิดรับความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ เกิดการให้ความสำคัญของการศึกษาและสื่อมวลชนว่าเป็นตัวกระทำหลักของการเปลี่ยนแปลง (agents of change) ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจาย (diffusion) ของความคิดแบบสมัยใหม่ตามทฤษฎีการแพร่กระจาย (diffusion theory) (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2558; Huntington, 1991, 2002; เชษฐา พวงพัตถ์, 2553)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตย ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตย หมายถึง สิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องที่ทำให้เกิดผลต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตย โดยกระบวนการสร้างประชาธิปไตยไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หรือมีลักษณะเป็นเส้นตรงที่เหมือนกันหมดในทุกประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศก็มีความหลากหลายของปัจจัยแวดล้อมแตกต่างกันออกไป เช่น กระบวนการทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน ประเทศได้อย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างประชาธิปไตยจึงไม่ใช่เรื่องของเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ของประเทศ รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกประเทศ นั่นคือ กระแสโลกาภิวัตน์ ที่เป็นอิทธิพลจากต่างประเทศ เกิดการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่เป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญต่อการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ดังนั้น ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ของประเทศ และปัจจัยภายนอกประเทศจึงเป็นแรงผลักดันให้ระบอบเผด็จการหรืออำนาจนิยมส่วนใหญ่ต้องเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการ รวมทั้งยังส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2560; Ishiyama, 2012; Huntington, 1991; ทศพนธ์ นรทัตน์, 2553; กวีลชิต สิงห์, 2550)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 43 คน การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 8 คน จากบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา วิจัย ได้แก่ 5.18 Archive, Cheongwadae Sarangchae, National Museum of Korean Contemporary History, National Cemetery for the April 19th Revolution, สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ศูนย์เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) โดยมีคำถามหลักและวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาวิจัย คือ กระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และรูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017 และทดสอบกับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะศึกษา จำนวน 5 คน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ Miles & Huberman และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างประชาธิปไตยของ Huntington (1991) Hague, Harrop, & Breslin (1998) และ Schneider & Schmitter (2004) สามารถแบ่งขั้นตอนการสร้างประชาธิปไตยได้ดังนี้ (1) การหลุดพ้นจากเผด็จการ (2) การเปลี่ยนผ่าน และ (3) การสร้างความเป็นปึกแผ่น และ

จากการศึกษาความเป็นมาและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017 พบว่า

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงในปี 1945 เกาหลีได้รับอิสรภาพ ฝ่ายพันธมิตรได้แบ่งเกาหลีเป็น 2 ส่วน โดยส่วนเหนือเส้นขนานที่ 38 ให้สหภาพโซเวียตเข้าปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ส่วนทางใต้ให้สหรัฐอเมริกาดำเนินการ ซึ่งทั้งสองประเทศต่างมีอุดมการณ์ทางการเมืองและการปกครองที่แตกต่างกัน รวมทั้งยังรับรองรัฐบาลเกาหลีที่คล้อยตามอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย จึงยากที่ทั้งสองจะตกลงกันด้วยดีต่ออนาคตของเกาหลี จนกระทั่งทางใต้ได้ทำลายความหวังที่จะมีรัฐบาลเดี่ยว องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการเลือกตั้งในเกาหลีทางใต้ และ อี ซึงมัน (Rhee Syng-man) เป็นประธานาธิบดีคนแรก และสถาปนาเป็นสาธารณรัฐเกาหลี ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1948 ส่วนเกาหลีทางเหนือจัดการเลือกตั้ง โดยมี คิม อิลซุง (Kim Il-sung) ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี และสถาปนาเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea) ในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1948 (วีระชัย โชคมุกดา, 2555; พิพาดา ยังเจริญ, 2556; ทสมล ขนาดิ ศัย, 2558, รงรอง วงศ์โอบอ้อม, 2561; Ministry of Culture and Information, 1971; Korean Culture and Information Service, 2016)

(1) การหลุดพ้นจากเผด็จการ เนื่องจากประธานาธิบดี อี ซึงมัน มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ คือต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และเชื่อมั่นในลัทธิเสรีประชาธิปไตย แต่การเผชิญกับการทำหายของพรรคกรรมกรเกาหลีใต้ (South Korean Worker's Party) และกลุ่มคอมมิวนิสต์ต่อต้านการเลือกตั้งที่ก่อความวุ่นวายภายในประเทศมาโดยตลอด ทำให้มีกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Law) เพื่อปกป้องรัฐจากศัตรูของรัฐ และยังถูกใช้เป็นเครื่องมือจัดการกับนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม อี ซึงมัน สามารถรวบรวมอำนาจไว้ในมือตนได้และปกครองแบบเผด็จการโดยพฤตินัยในที่สุด ซึ่งการต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ขับ เคลื่อนพลังทางการเมืองไปในทิศทางเผด็จการ อี ซึงมัน ใช้อำนาจโดยมิชอบแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตนเองดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี จนกระทั่งการเลือกตั้งประธานาธิบดีในวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1960 มีความไม่ชอบมาพากลในการจัดการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการจุดชนวนความรักชาติในจิตใจของบรรดานักเรียนนักศึกษาให้ปะทุขึ้น โดยกลุ่มแรกที่ลุกขึ้นทำหายรัฐบาล คือ นักเรียนเมืองแดกู (Daegu) ประกอบกับผลการเลือกตั้งยิ่งจุดชนวนการประท้วงต่อต้านอย่างรุนแรง โดยเฉพาะที่เมืองมาซาน (Masan) ในวันเดียวกับที่จัดการเลือกตั้ง ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงผู้เดิน ขบวนบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก การประท้วงเกิดขึ้นอีกในที่ต่าง ๆ จน กระทั่งในวันที่ 18 เมษายน นักศึกษาที่เดินขบวนถูกโจมตี ได้จุดประกายการชุมนุมเดินขบวนประท้วงขนาดใหญ่ในการคัดค้านการเลือกตั้งที่ผิดกฎหมายและเรียกร้องประชาธิปไตยในวันที่ 19 เมษายน ซึ่งถูกเรียกว่า การปฏิวัติ 19 เมษายน (April 19 Revolution) เกิดผู้บาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก จนวันที่ 25 เมษายน อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ร่วมเดิน ขบวนกับนักศึกษานักเรียน ประชาชน และเพิ่มจำนวนมากขึ้นในวันที่ 26 เมษายน อี ซึงมัน ประกาศลาออกจากตำแหน่ง ผลสำเร็จนั้นมาจากการเสียสละของนักเรียนนักศึกษาเพื่อให้ได้สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยซึ่งได้สร้างความสะเทือนใจให้กับประชาชนจนลุกขึ้นมาต่อต้านขับไล่รัฐบาลเผด็จการที่ครองอำนาจมายาวนาน เหตุการณ์การปฏิวัติ 19 เมษายน ยังเป็นการก่อกำเนิดขบวนการประชา ธิปไตยที่เป็น การต่อสู้กับการปกครองและการเลือกตั้งที่ผิดกฎหมายของ อี ซึงมัน และกลายเป็นรากฐานที่สำคัญของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ โดยเจตนารมณ์ของการปฏิวัติ 19 เมษายน ได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ เป็นพื้นฐานทางจิตวิญญาณของขบวนการประชาธิปไตยในเวลาต่อมา (วีระชัย โชคมุกดา, 2555; พิพาดา ยังเจริญ, 2556; Oh, 2547; Lee, 2556; Tudor,

2560; อนุช อาภาภิรม, 2558; National Museum of Korean Contemporary History, n.d., personal note, May 15, 2018; Cheongwadae Sarangchae, personal note, May 15, 2018; อรอนงค์ ทองอร่าม, 2523)

เกาหลีใต้เปลี่ยนมาใช้ระบบรัฐสภา (parliamentary system) เริ่มต้นสาธารณรัฐที่ 2 ประชาธิปไตยได้หวนกลับมา โดยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์ของประชาชน และเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะและสมาคมไม่ถูกจำกัด เมื่อใดที่นโยบายของรัฐบาลไม่เป็นตามที่ต้องการ กลุ่มนักศึกษาพากันเดิน ขบวนประท้วง เช่นต่อต้านการแทรกแซงจากต่างชาติ รวมไปถึงได้นำประเด็นการรวมชาติขึ้นมาถกเถียง รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ทำให้ระบอบของสังคมเสื่อมลง จนกระทั่งกลุ่มนายทหารนำโดย นายพล พัก จองฮี (Park Chung-hee) ได้ทำการรัฐประหารในวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 (May 16 military coup) และในวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1962 มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อนำระบบประธานาธิบดีมาใช้ดั้งเดิม เริ่มต้นสาธารณรัฐที่ 3 พัก จองฮี เป็นประธานาธิบดี และควบคุมสถานการณ์ของประเทศได้อย่างดี แต่ พัก จองฮี ได้ผลักดันให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตนเองดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไป จนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญยูนิน (Yusin) เป็นการเริ่มต้นสาธารณรัฐที่ 4 รัฐธรรมนูญนี้ได้เพิ่มความเป็นเผด็จการให้แก่ประธานาธิบดี กระแสการประท้วงเริ่มก่อตัวขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาเพื่อตอบโต้การกระทำของเขา และเพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งกลาง เดือนตุลาคม ค.ศ. 1979 เกิดการประท้วงหลายครั้งในเมืองปูซาน (Busan) และมาซาน การประท้วงของนักศึกษาได้ขยายตัวกลายเป็นการลุกขึ้นสู้ของประชาชนที่นำไปสู่จุดจบของระบอบ พัก จองฮี การลุกขึ้นสู้ที่เมืองปูซานและมาซาน (Busan-Masan Democratic Uprising) ได้แสดงให้เห็นพลังอันยิ่งใหญ่ของพันธมิตรนักศึกษาประชาชนที่กล้าต่อสู้กับอำนาจเผด็จการ (อรอนงค์ ทองอร่าม, 2523; National Museum of Korean Contemporary History, n.d.; Tudor, 2560; Oh, 2547; วิเชียร อินทะสี, 2556; Lee, 2556)

ผู้รักการประธานาธิบดี เชว คยูฮา (Choi Kyu-hah) ได้ประกาศว่าจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ประชาชนเกิดความหวังว่าจะได้มีส่วนร่วมทางการเมือง และมีรัฐบาลที่มีความรับผิดชอบต่อประชาชน เป็นบรรยากาศของสัญญาณใหม่ประชาธิปไตย ที่เรียกกันว่า ฤดูใบไม้ผลิของกรุงโซล (Seoul Spring) แต่ก็ไม่ได้เป็นอย่างที่หวัง เนื่องจากในขณะเดียวกันกลุ่มทหารนำโดยนายพล ชอน ดูฮวัน (Chun Doo-hwan) ได้ทำการรัฐประหารในวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1979 (12.12 Military Insurrection) นักศึกษาเริ่มถกเถียงหาหรือถึงการต่อสู้ทางการเมืองอย่างจริงจังมากขึ้น ชอน ดูฮวัน ได้ประกาศกฏอัยการศึกครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ได้สร้างความไม่พอใจอย่างกว้างขวาง ประชาชนและนักศึกษาที่คังจู (Gwangju) จึงรวมตัวกันเดินขบวนต่อต้านการประกาศใช้กฏอัยการศึก และเรียกร้องให้คณะทหารคืนอำนาจให้แก่ประชาชน รัฐบาลสามารถยุติการชุมนุมได้ แต่การสูญเสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนี้ (Gwangju Democratic Uprising) กลับทำให้ประชาชนจำนวนมากเริ่มตระหนักถึงพิษภัยของระบอบเผด็จการและได้เข้ามาสนับสนุนขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยมากขึ้น โดยใช้เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเช่นฆ่าประชาชนเช่นนี้ต้องเกิดขึ้นกับลูกหลาน ญาติพี่น้อง และเพื่อนพ้องของพวกเขาอีกในอนาคต แม้ว่าจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เริ่มต้นสาธารณรัฐที่ 5 ชอน ดูฮวัน เป็นประธานาธิบดี และนำนโยบาย 3S มาใช้ เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชน และเข้าควบคุมสื่อ เพื่อเป็นการควบคุมสถานการณ์ของประเทศ แต่ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1987 นักศึกษามหาวิทยาลัยโซลเสียชีวิตจากการถูกทรมานในระหว่างที่ตำรวจทำการสอบสวน และการกระทำของ ชอน ดูฮวัน ต่อมาตรการตามรัฐธรรมนูญ (4.3 ฮยอน) คือให้มีการถ่ายโอนอำนาจตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน นักศึกษา องค์กรทางศาสนา และผู้ใช้แรงงาน ได้จัดองค์กรของตนเองให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งจัดตั้ง National Movement Headquarters for Democratic Constitution (NMHDC) เพื่อการเรียกร้องและกดดันรัฐบาลให้

ปฏิรูปการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตย ประกอบกับระหว่างการประชุมประท้วงในวันที่ 9 มิถุนายน นักศึกษามหาวิทยาลัยยอนเซ่ได้ถูกขึ้นส่วนระเบิดแก๊สน้ำตาที่ศีรษะและเสียชีวิต ทำให้นักศึกษาและประชาชนชุมนุมประท้วงทั่วประเทศอย่างรุนแรง ในวันที่ 10 มิถุนายน เมื่อเผชิญกับการต่อต้านของประชาชน ในที่สุด โน แทอู (Roh Tae-Woo) ประธานพรรครัฐบาล (Democratic Justice Party: DJP) ได้ประกาศปฏิญญาวันที่ 29 มิถุนายน (29th June Declaration) ที่สร้างความประหลาดใจว่าพรรครัฐบาล (DJP) จะยอมรับข้อเรียกร้องจากพรรคฝ่ายค้านสำหรับการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงและการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ โดยระบุว่า “ระบบประธานาธิบดีโดยตรงจะได้รับการแก้ไข และมีการถ่ายโอนรัฐบาลอย่างสันติในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1988 ผ่านการเลือกตั้งประธานาธิบดีภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่” สารสำคัญที่ระบุในปฏิญญาถือเป็นแกนกลางของการประนีประนอมที่ฝ่ายประชาชน คิม ยองซัม (Kim Young-sam) คิม แดจุง (Kim Dae-jung) และกลุ่มการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้แสดงท่าทีสนับสนุนคำประกาศนี้ เมื่อการแก้ไขแบบโดยตรงได้รับชัยชนะ ประธานาธิบดีชอน ดูฮวัน ยินยอมให้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ เพื่อคืนอำนาจให้แก่ประชาชน การต่อสู้ที่รุนแรงทั่วประเทศก็บรรเทาลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งปฏิญญาวันที่ 29 มิถุนายนในเรื่องกระบวนการกลายเป็นประชาธิปไตย จึงเป็นการยอมแพ้ในเชิงยุทธวิธีต่ออำนาจของประชาชน (Oh, 2547; รงรอง วงศ์โอบอ้อม, 2561; Lee, 2556; สติธร ธนา นิธิโชติ, 2555; วิเชียร อินทะสี, 2556; National Museum of Korean Contemporary History, n.d., personal note, May 15, 2018; Cheongwadae Sarangchae, personal note, May 15, 2018; 6.10 Minjuhangaeng, n.d.a; Korea Democracy Foundation, 2018; Hong, 2018; Koo, 2552) ดังที่ Karl (1990) และ Moller & Skaaning (2014) ได้เสนอรูปแบบอธิบายการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยมองว่าประชาธิปไตยเป็นผลมาจากกลยุทธ์ระหว่างการประชุมประนีประนอม (compromise) กับตัวแสดงที่มีอำนาจ ซึ่งได้แก่ผู้นำ (elites ascendant) กับมวลชน (masses ascendant) โดยดูว่าใครมีอำนาจในเชิงเปรียบเทียบมากกว่ากัน ผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะได้รูปแบบการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ได้แก่ การให้คำมั่นสัญญา (pact) การปฏิรูป (reform) ฯลฯ

(2) การเปลี่ยนผ่าน การแก้ไขรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การเลือกตั้งประธานาธิบดีเป็นการเลือกโดยตรง (direct election) จากประชาชน ให้ประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียว (5 ปี) ให้มีการจัดระบบการปกครองท้องถิ่นอิสระเป็นครั้งแรกในรอบ 30 ปี ยกเลิกอำนาจการยุบสภาของประธานาธิบดี และให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ดูแลและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล กองทัพต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมือง พลเมืองได้รับการประกันสิทธิต่าง ๆ เริ่มต้นสาธารณรัฐที่ 6 โน แทอู เป็นประธานาธิบดี เขาได้ดำเนินการตามคำประกาศที่ให้ไว้ เช่น แก้ไขกฎหมายและคำสั่งที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ประกาศนิรโทษกรรม ปลอญนักโทษทางการเมือง รับรองเสรีภาพของสื่อ ความเป็นอิสระของท้องถิ่นโดยให้มีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นขึ้น ความเป็นอิสระของการศึกษา โดยให้ท้องถิ่นได้จัดการศึกษาเอง ฯลฯ ผลงานของเขาได้รับการยกย่องว่าเป็นการปฏิวัติประชาธิปไตยเงียบ เป็นยุคที่เปิดกว้างประชาธิปไตย กระตุ้นให้สังคมพลเรือนมีชีวิตชีวา และไปเสริมแรงให้แก่กระบวนการสร้างศรัทธาต่อระบบการเมืองของประธานาธิบดีคนต่อไป (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2559; จิรประภา อัครบวร, 2559; Cheongwadae Sarangchae, personal note, May 15, 2018; Dormann, 2555; ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, 2540; Bedeski, 1994) ซึ่ง Doo renspleet & Kopecky (2008) ได้ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งในฐานะตัวชี้วัดสำคัญหรือเป็นหมุดหมายสำคัญที่บ่งชี้ว่า กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยได้เริ่มขึ้น ซึ่งการให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งนี้เป็นมุมมองที่ตั้งอยู่บนฐานกระบวนการทัศน์แบบเปลี่ยนผ่าน (transition paradigm) ซึ่งรูปธรรมของการเปลี่ยนผ่านที่ต้องมีก็คือ การมีรัฐธรรมนูญและมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไป

(3) การสร้างความเป็นปึกแผ่น คิม ยองซัม ได้เป็นประธานาธิบดี ถือเป็นกาเปิดศักราชใหม่ของการมีรัฐบาลพลเรือน รวมไปถึงเมื่อ คิม แดจุง ได้เป็นประธานาธิบดีก็นับเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ผู้นำพรรคฝ่ายค้านได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำประเทศ ซึ่งนับเป็นพัฒนาการที่ก้าวหน้าที่มีการเปลี่ยนถ่ายอำนาจทางการเมืองจากพรรครัฐบาลไปสู่พรรคฝ่ายค้านเกิดขึ้นอย่างสันติตามครรลองของประชาธิปไตย และประธานาธิบดีพลเรือนทุกคนต่างดำเนินการต่าง ๆ เพื่อสร้างความชอบธรรมและสร้างพลังสนับสนุนให้กับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการผลักดันให้มีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากขึ้น โดย คิม ยองซัม ได้ออกกฎหมายจริยธรรมข้าราชการ กฎหมายให้ใช้ชื่อจริงในการทำธุรกรรมทางการเงิน กฎหมายป้องกันการทุจริตการเลือกตั้ง กฎหมายการให้เงินสนับสนุนการเมือง กฎหมายการปกครองท้องถิ่นโดยให้มีการเลือกตั้งหัวหน้าบริหารท้องถิ่น กฎหมายพิเศษเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับเหตุการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตย 18 พฤษภาคม และปฏิรูปกองทัพ ซึ่งเป็นการผลักดันให้มีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากขึ้น ต่อมา คิม แดจุง ได้ผลักดันกฎหมายการฟื้นฟูเกียรติและการจ่ายค่าชดเชยหรือเยียวยาแก่ผู้เกี่ยวข้องในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย กฎหมายพิเศษเพื่อค้นหาความจริง กรณีการเสียชีวิตอันมีเหตุต้องสงสัย กฎหมายคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และกฎหมายโครงการรำลึกขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมและความเข้มแข็งให้แก่กระบวนการประชาธิปไตย รวมทั้งมีการปฏิรูประบบราชการในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบ เพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ส่วน โน มูฮยอน (Roh Moo-hyun) พยายามจัดปัญหาภูมิภาคนิยม ขณะที่ อี มยองบัก (Lee Myung-bak) ลดหน่วยงานรัฐบาลและแปรรูปรัฐวิสาหกิจ พัก กึนฮยเอ (Park Geun-hye) ใช้ Government 3.0 เพื่อสร้างยุคใหม่แห่งความหวังและความสุขให้กับชาวเกาหลี และ มุน แจอิน (Moon Jae-in) ปฏิรูปทางทหารเมื่อเสรีภาพทางการเมืองมีมากขึ้น ระบอบการเมืองไม่ถอยหลังกลับไปเป็นระบอบอำนาจนิยมอีก การต่อสู้และการเรียกร้องของประชาชนจึงกลายเป็นการสร้างความเป็นธรรมในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ในปี 2002 เด็กนักเรียนหญิง 2 คน เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์ทหารสหรัฐฯ ขับชน ทำให้เกิดการประท้วงด้วยแสงเทียน (candlelight vigil) ต่อมาในปี 2008 เกิดการประท้วงการนำเข้าเนื้อวัวจากสหรัฐฯ ปี 2014 เกิดการประท้วงรำลึกโศกนาฏกรรมเรือเซวอล ล่ม ปี 2016 เกิดการประท้วงขับไล่ พัก กึนฮยเอ พ้นจากประธานาธิบดี ฯลฯ (Lee, 2556; จีรประภา อัครบวร, 2559; Dormann, 2555; ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์, 2540; สุกัญญา มกรารูธ, 2559; Bedeski, 1994; วิเชียร อินทะสี, 2556; พัชรี สีโรรส และธีรพัฒน์ อังศุवाल, 2557; Korean Culture and Information Service, 2016; Chung, 2015; Kim, 2560; Tudor, 2560; National Museum of Korean Contemporary History, personal note, May 15, 2018; People's voices of Gwanghwamun Plaza, personal note, May 16, 2018) ดังที่ Moore (1966) ที่เห็นว่า ประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาที่ใช้ในการปกครอง ความสามารถที่จะตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองที่ใช้อำนาจโดยพลการนั่นเอง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตย

(1) ปัจจัยทางด้านการเมือง

เกาหลีใต้บรรลุความเป็นประชาธิปไตยโดยผ่านการต่อสู้ของประชาชนอย่างยาวนาน ในช่วงแรก การรวมกลุ่มของนักศึกษาในบทบาทหลักในการชุมนุมประท้วงรัฐบาลเผด็จการที่ครองอำนาจมายาวนานอย่าง อี ซึงมัน ลงได้ในที่สุด ต่อมาการชุมนุมประท้วงในช่วงปี 1970-1987 เป็นการชุมนุมของขบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการประชาธิปไตยที่เรียกร้องประชาธิปไตยจากรัฐบาลเผด็จการ ขบวนการสหภาพแรงงาน และกลุ่มสังคมอื่น ๆ จนเกิดการรวมตัวกันเป็นองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมกันเรียกร้องความยุติธรรมจากรัฐบาลเผด็จการแล้ว

รวมตัวกันเพื่อเพิ่มพลังและความมีระบบในการจัดการชุมนุม เพื่อให้การชุมนุมแต่ละครั้งมีพลังมากขึ้น รวมถึงเกิดการร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้ในเป้าหมายที่ไม่ใช่ของกลุ่มตนเอง เช่น กลุ่มนักศึกษาที่ร่วมกันต่อสู้กับขบวนการแรงงานเพื่อเรียกร้องค่าแรง ซึ่งเป็นพัฒนาการของการชุมนุมที่มีทิศทางที่ดี และหลังจากปี 1987 เป้าหมายสำคัญของการชุมนุมที่เกิดขึ้นเปลี่ยนจากการเรียกร้องประชาธิปไตยและแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาเป็นการชุมนุมเพื่อเรียกร้องด้านสิทธิแรงงานของขบวนการแรงงาน และมีการชุมนุมร่วมกันเพื่อเรียกร้องรัฐบาลตามข้อเรียกร้องที่ต้องการ โดยการชุมนุมของเกาหลีใต้มีรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการชุมนุมและการเดินขบวน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้ให้การรับรองและควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมและการเดินขบวนไปพร้อมกัน (Lee, 2556; ออรอนงค์ ทองอร่าม, 2523)

ส่วนผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่แม้ว่าจะหวงแหนอำนาจ มีการคอร์รัปชันสูง แต่ก็อยากให้ประเทศชาติก้าวหน้าด้วยใจจริง ดังสมัย พัก จองฮี ถึงแม้จะเป็นการปกครองแบบเผด็จการทหารในรูปแบบประชาธิปไตย แต่เกาหลีใต้ได้รับการพัฒนาที่สำคัญหลายอย่าง เช่น การให้การศึกษาแก่ประชาชน กระบวนการกล่อมเกลาคือให้ท้องถิ่นพึ่งพาตัวเองได้และมีความแข็งแกร่ง ฯลฯ ขณะที่ โน แทอู ได้ตระหนักว่า ยุคสมัยเรียกร้องให้ต้องส่งเสริมประชาธิปไตยในเกาหลีและจัดภัยคุกคามจากสงครามในคาบสมุทรเกาหลี เขากล้ายอมรับสภาพการณ์ที่ไม่เอื้อประโยชน์ต่อตัวเอง และเคารพระบอบใหม่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ส่วน คิม ยองซัม ไม่ได้มาจากสายทหาร ทำให้การเมืองของประเทศเปลี่ยนมาเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แต่ในขณะ เดียวกัน จากพฤติกรรมของชนชั้นนำทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านที่มุ่งดำเนินกิจการในแทบทุกวิถีทางเพื่อบรรลุเป้าหมาย และหนึ่งในเครื่องมือของชนชั้นนำ คือ พรรคการเมือง แต่การที่พรรคการเมืองมีระยะเวลาการดำรงอยู่ที่ค่อนข้างสั้น จะเปลี่ยนแปลงแทบทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเปลี่ยนชื่อพรรค หรือการควบรวมกับพรรคอื่น ส่งผลให้พรรคการเมืองขาดความเป็นสถาบัน (party institutionalization) ซึ่งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือขัดขวางการพัฒนาของพรรคการเมือง พรรคการเมืองฝ่ายซ้ายที่เริ่มก่อตั้งก็ถูกบดขยี้ ด้วยเหตุนี้จึงจำกัดการเมืองในประเทศที่นิยมชมชอบสหรัฐ อเมริกา ต่อมาในช่วงยุคเผด็จการ เนื่องจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านได้รับการสนับสนุนจากรัฐและเป็นตัวแทนในรัฐสภาที่ไร้อำนาจส่วนใหญ่ องค์กรพรรคการเมืองไม่สามารถได้รับประสบการณ์ในการขับเคลื่อนมวลชนและยังคงอยู่โดยไม่มีความสมาชิกะระดับรากหญ้า อีกทั้งเอกลักษณ์ของพรรคการเมืองที่การคงอยู่และการบริหารขึ้นอยู่กับตัวผู้นำและการมีบุคคลสำคัญ การตั้งพรรคแยกพรรค รวมพรรคมักเกิดขึ้นตามความคิดเห็นของนักการเมืองคนสำคัญแทนที่จะเกิดจากแนวนโยบายหรือแนวคิดทางการเมือง (สุกัญญา มกรารุช, 2559; ทสมล ชาติศิษย์, 2558; คำรงค์ ฐานดี, 2555; Domann, 2555; Tudor, 2560; ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนื่องจำนงค์, 2559; Sheen, 2559; Jones, 2006)

และฐานการสนับสนุนของประชาชนยังผูกโยงอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง การตัดสินใจเลือกผู้สมัครจึงให้ความสำคัญกับผู้ที่มีภูมิภานาหรือมีชื่อเสียงในพื้นที่เป็นลำดับแรก การหาเสียงของผู้สมัครจึงเน้นการบอกกล่าวว่าเป็นลูกหลานของคนในพื้นที่มากกว่าการให้ความสำคัญด้านนโยบาย รวมทั้งมรดกตกทอดที่เกิดจากสมัย พัก จองฮี คือ ภูมิภาคนิยม (regionalism) ที่การพัฒนาได้กระจุกตัวอยู่เฉพาะในพื้นที่ยองนัม (Yeongnam) จึงก่อให้เกิดความแตกต่างด้านรายได้และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ กับพื้นที่โฮนัม (Honam) ประกอบกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และความเชื่อได้มีผลให้ราชสำนักเกาหลีในอดีตมีพรรคชนะในเชิงอดีตต่อประชาชนในพื้นที่โฮนัม การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่ควังจูก็ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่แสดงออกถึงความไม่พอใจของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อรัฐบาล และการที่รัฐบาลใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุมจึงยิ่งทำให้ความรู้สึกลึกถูกปฏิบัติเข้มข้นขึ้นไปอีก โดยที่จังหวัดยองซัง (ยองนัม) มีลักษณะอนุรักษนิยม ส่วนจังหวัดชอล

ลา (โฮนม) เป็นเสรีนิยม แม้ว่าภูมิภาคนิยมยังคงมีอิทธิพลอยู่ แต่เริ่มมีสัญญาณที่สะท้อนให้เห็นถึงการเสื่อมลงในการเลือกตั้งครั้งหลัง ๆ ส่วนสำคัญมาจากอิทธิพลของระบบเลือกตั้งแบบผสม โดยเฉพาะหลังจากที่ใช้ระบบบัตรเลือกตั้งสองใบ (แบบเขตและบัญชีรายชื่อ) ทำให้เกิดปรากฏการณ์การแยกคะแนน ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งยังมีแนวโน้มที่จะเลือกผู้สมัครแบบเขตบนฐานของภูมิภาคนิยม แต่สำหรับการลงคะแนนให้พรรคการเมืองนั้นมีแนวโน้มที่จะนำเอาประเด็นเรื่องอุดมการณ์หรือนโยบายของพรรคการเมืองหรือกระทั่งความน่าดึงดูดใจของผู้นำพรรคมามีส่วนในการตัดสินใจในน้ำหนักที่ใกล้เคียงกับภูมิภาคนิยม เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะมีแนวอุดมการณ์ที่ค่อนข้างตรงกลางมากกว่า ไม่มีความสุดโต่งในเชิงอุดมการณ์ รวมทั้งเป้าหมายกับการเมืองแบบเดิมที่พรรคการเมืองสองขั้วมีความขัดแย้งและไม่สามารถแสวงหาทางออกได้ จึงส่งผลต่อการลดอิทธิพลของภูมิภาคไปบ้าง (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2560; วิเชียร อินทะสี, 2553; นิธิ เนื่องจำนง, 2557, 2560; Koo, 2017)

รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมเชื่อถือได้ จากการพิจารณาคดีการเรียกร้องประชาธิปไตยที่คังจู ทำให้ซอน ดูยวัน และ โน แทอู ถูกลงโทษตามความผิด ส่วนคนอื่น ๆ ได้รับโทษลดทอนลง และจากเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องให้ พัก กินฮยล ลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า กระทำผิดจริงตามข้อกล่าวหา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้กระทำผิดเคยดำรงตำแหน่งในระดับสูงและมีอิทธิพล แต่กระบวนการยุติธรรมก็ยึดมั่นในหลักการและลงโทษผู้กระทำผิดได้สำเร็จ และยังคงแสดงให้เห็นว่า ประชาธิปไตยในเกาหลีใต้มีการพัฒนาการที่ชัดเจน หลังการเรียกร้องจากประชาชนสัมฤทธิ์ผล เหตุการณ์การเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างระบอบเผด็จการและขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยไปอย่างสิ้นเชิง เหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองขนาดใหญ่ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การสอบสวนและลงโทษแก่การกระทำที่ผิดพลาดและการฉ้อราษฎร์บังหลวงในอดีตเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นสำหรับการทำให้ระบอบประชาธิปไตยที่เคยเปราะบางหวั่นไหวได้ฟื้นคืนได้อย่างเข้มแข็ง (สุกัญญา มกรารุฑ, 2559; ทสมล ขนาดศิย์, 2558; สถาบันพระปกเกล้า, 2555)

(2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของเกาหลีใต้เติบโตอย่างรวดเร็วอย่างไม่คาดคิด นักสังเกตการณ์เรียกความสำเร็จของประเทศแห่งนี้ว่า ปาฏิหาริย์แห่งแม่น้ำฮัน สำหรับแนวทางการพัฒนาของเกาหลี ได้แก่ การปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านนโยบายของรัฐบาลและการเพิ่มขีดความสามารถของภาคอุตสาหกรรม เน้นการส่งออกที่มีการแทรกแซงกลไกตลาดจากภาครัฐ โดยรัฐจะช่วยเหลือทั้งด้านข้อมูล เงินอุดหนุน และการตั้งกำแพงภาษีต่อสินค้าจากต่างประเทศลดหย่อนภาษีนำเข้าวัตถุดิบที่ขาดแคลนแก่ภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจตามแนวทางหรือยุทธศาสตร์ของรัฐในนโยบายอุตสาหกรรมเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มธุรกิจที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้เติบโตจนกลายเป็นกลุ่มธุรกิจยักษ์ใหญ่ของประเทศ ที่เรียกว่า แชebol (Chaebol) อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างภาคอุตสาหกรรม จากอุตสาหกรรมเบาที่ใช้แรงงานเข้มข้นมาเป็นอุตสาหกรรมหนักและเคมีที่ขับเคลื่อนด้วยเงินทุนและเทคโนโลยี รัฐบาลเกาหลีใต้ปฏิรูปการเงินของประเทศให้มีความเสรีมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 และรัฐบาลลงทุนและส่งเสริมให้เอกชนลงทุนในอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ปฏิรูปไปสู่ประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผลของการพัฒนาทำให้เกิดกลุ่มบุคคลในหลากหลายอาชีพ เกิดการรวมตัวเป็นประชาสังคม เพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มและส่วนรวม และในช่วงที่พัฒนาการทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างเป็นปรากฏการณ์นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานบางอย่างของประชาชนถูกละเลย การเติบโตและความเข้มแข็งของพลังต่าง ๆ ในสังคม นับว่ามีส่วนทำให้สมรรถนะของรัฐ

ในการแทรกแซงสังคมและการเมืองลดลง และรัฐเองจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและท่าที ซึ่งในเกาหลีใต้ถือเป็นการยืนยันทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจและกระบวนการเป็นอุตสาหกรรมที่สภาพเงื่อนไขด้านสังคมและเศรษฐกิจเกื้อหนุนต่อประชาธิปไตยที่จะวิวัฒนาการและเติบโตอย่างมั่นคง การก่อตัวของกลุ่มต่าง ๆ ที่รัฐไม่ได้จัดตั้งขึ้นได้กลายเป็นพลังสำคัญที่ทำให้ระบอบอำนาจนิยมต้องสิ้นสุดลงในปี 1987 และยังเป็นพลังที่ประคับประคองให้ระบอบประชาธิปไตยก้าวไปข้างหน้า โดยไม่เปิดโอกาสให้ระบอบอำนาจนิยมฟื้นขึ้นมาอีก (Korean Culture and Information Service, 2016; กิตติ ประเสริฐสุข, 2561; วิเชียร อินทะสี, 2556; Dormann, 2555)

(3) ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

เกาหลีใต้ดูเหมือนจะเป็นประเทศที่เกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่พอมองย้อนกลับไปที่ภูมิหลังของคนในคาบสมุทรเกาหลีก็จะเป็นประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีเหตุการณ์ที่สร้างความรุ่งโรจน์ทางสังคมและวัฒนธรรมมากมาย ในขณะที่เดียวกันก็กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ขมขื่นและทนทุกข์อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก คือ การช่วงชิงอำนาจของชาติต่าง ๆ บนคาบสมุทรเกาหลี ทั้งสหรัฐอเมริกาที่ต้องการแผ่ระบอบประชาธิปไตย จีนและรัสเซียต้องการรักษาพรรคพวก คนเกาหลีจึงกลายเป็นคนที่ผูกพัน ผังใจ กับเรื่องราวในอดีต สามารถปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ได้ดี (resilient) มีวินัยในตนเองสูง (highly disciplined) ยึดถือว่าการศึกษา (education) จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในชีวิตตามแนวคิดของขงจื้อ ผู้นำการเมืองและรัฐบาลเกาหลีได้ตระหนักถึงความสำคัญของมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา ถ้าประชาชนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ความคิด และทักษะที่ดีแล้ว ก็ย่อมสามารถช่วยให้เกาหลีได้หลุดพ้นจากภาวะความยากจนและความแร้นแค้นอันเนื่องมาจากผลของสงครามเกาหลี (จิรประภา อัครบวร, 2559; ดำรง ฐานดี, 2549; สุกัญญา มกรารุช, 2559; สุรัสวดี พูนพยนต์, อำพา แก้ว กาง และวทัญญา ไจบริสุทธิ, 2557) อีกทั้งตั้งที่ Park (2518) ได้กล่าวว่า ชนรุ่นที่กำลังเติบโตซึ่งเกิดหลังการปลดปล่อยชาติคืนสู่อิสรภาพกำลังได้รับการศึกษาในเรื่องประชาธิปไตย ชนพวกนี้ทราบดีถึงสถานการณ์ของโลกในปัจจุบันและมีความสำนึกต่อหน้าที่ของตน รวมทั้งบุคลิกและลักษณะสังคมที่ยืดหยุ่นของคนเกาหลีได้ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความขัดแย้งและแตกต่าง ทั้งยังช่วยสร้างผลิตภาพมากกว่าจะถ่วงความก้าวหน้า ลักษณะนิสัยกล้ารับความจริงที่ติดตัวมาช่วยให้ผู้คนยอมรับการเปลี่ยนแปลงเมื่อถึงความจำเป็น ลักษณะนิสัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะจะเป็นความแน่วแน่และทุ่มเทอย่างไม่ลดละเพื่อเป้าหมายก็ช่วยให้คนเกาหลีสร้างความเจริญรุดหน้าในหลาย ๆ ด้านได้อย่างรวดเร็ว (Tudor, 2560) ประกอบกับแนวคิดในเรื่องวัฒนธรรมเกาหลีที่มีบทบาทสำคัญในการเปิดเผยให้เห็นและกำหนดรูปร่างประสพการณ์รายวันของแรงงานเกาหลีนั่นคือ ฮัน (Han) โดย Hong (2560) เชื่อว่า ฮัน ความขุ่นเคืองต่อโชคชะตาที่สั่งสมมาหลายปีเป็นแรงผลักดันสำคัญในความแข็งแกร่งและความทนทานของเกาหลี มันเป็นเสียงคร่ำครวญจากจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ต้องการปลดปล่อยตัวเองออกจากกรงคดียุติธรรม รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านเกาหลียังได้ถูกนำมาใช้และนำเสนอใหม่โดยปัญญาชนและศิลปินมินจอง (Minjung) ซึ่งมีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างโดดเด่นเหมาะกับการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและความเป็นธรรมทางสังคม จิตวิญญาณแห่งการร่วมมือ การมีส่วนร่วม อย่างเป็นทางการประชาธิปไตย การตระหนักรู้อย่างลึกซึ้งถึงความไม่ยุติธรรมทางสังคม และจิตวิญญาณแห่งความร่าเริงสำหรับการร่วมกันต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Koo, 2552; National Museum of Korean Contemporary History, personal note, May 15, 2018)

(4) ปัจจัยภายนอกประเทศ

บทบาทของปัจจัยภายนอกไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการแทรกแซง การกดดัน หรือการช่วยเหลือจากรัฐภายนอก โดยเฉพาะจากรัฐมหาอำนาจนั้นเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศเล็ก ๆ

อย่างมาก ซึ่งเห็นได้ชัดตั้งแต่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา หากรัฐมหาอำนาจมีนโยบายที่ชัดเจนต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยแล้ว ก็จะเป็นการง่ายขึ้นสำหรับประเทศที่เป็นชาติพันธมิตรที่จะมีพัฒนา การทางการเมืองตามทิศทางดังกล่าว เช่นเดียวกับเกาหลีใต้หลังเกาหลีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน เกาหลีใต้ได้รับแนวคิดประชาธิปไตยจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ปกครองเกาหลีใต้ในขณะนั้น ประชาธิปไตยจึงเป็นของขวัญที่ได้มาจากการครอบครองของทหารอเมริกันในเกาหลีใต้ ประกอบกับผลของการยอมรับพฤติกรรมและเลียนแบบพฤติกรรม (demonstration effect) โดยการเรียกร้องหรือความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยในประเทศหนึ่ง จะมีลักษณะของการแพร่กระจายไปยังอีกประเทศหนึ่ง และนั่นคือสิ่งที่เกิดจากการสนับสนุนของกระแสโลกาภิวัตน์จากสื่อต่างประเทศและการเข้าถึงเทคโนโลยี ดังเหตุการณ์ 14 ตุลา (October 14 Uprising) ของไทย เป็นแรงปลุกใจในเหตุการณ์จลาจลที่ควังจู นักศึกษาชุนชวาทย์เหตุการณ์ 14 ตุลา ในการเดินขบวนขับไล่ผู้นำ รวมไปถึงการปฏิวัติฟิลิปปินส์ 1986 (People Power Revolution of 1986) ได้เป็นแรงบันดาลใจแก่นักเคลื่อนไหวชาวเกาหลีใต้ผู้ประท้วงในคำร้องเพื่อการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่จะช่วยให้พวกเขาบรรลุประชาธิปไตยในเกาหลี และการที่สงครามเย็นสิ้นสุดลงพร้อมการล่มสลายลงของโลกคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่ ทำให้คนเกาหลีเชื่อว่าภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์มีน้อยลง ประกอบ กับความเข้มแข็งของรัฐบาลพลเรือนหลังจากการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย บทบาทการแทรกแซงทางการเมืองของทหารสิ้นสุดลง แม้ว่าภัยคุกคามทางทหารจากภายนอกจะมีความชัดเจน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าภัยคุกคามนี้จะกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้กองทัพเกาหลีใต้หวนกลับสู่เวทีการเมืองอีก ด้วยเหตุนี้การปกครองโดยรัฐบาลทหารที่อ้างความมั่นคงจึงไม่จำเป็นอีกต่อไป (สุรชาติ บำรุงสุข, 2558; ปณิธิตา กุญชร ณ อยุธยา, 2557; Oh, 2547; Huntington, 1991; Barrington, 2010; ดิน นิติกวินกุล, 2548; Kim, 2017; Lecturer M, personal communication, November 6, 2019) ดังตาราง 1

ตาราง 1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดประชาธิปไตย

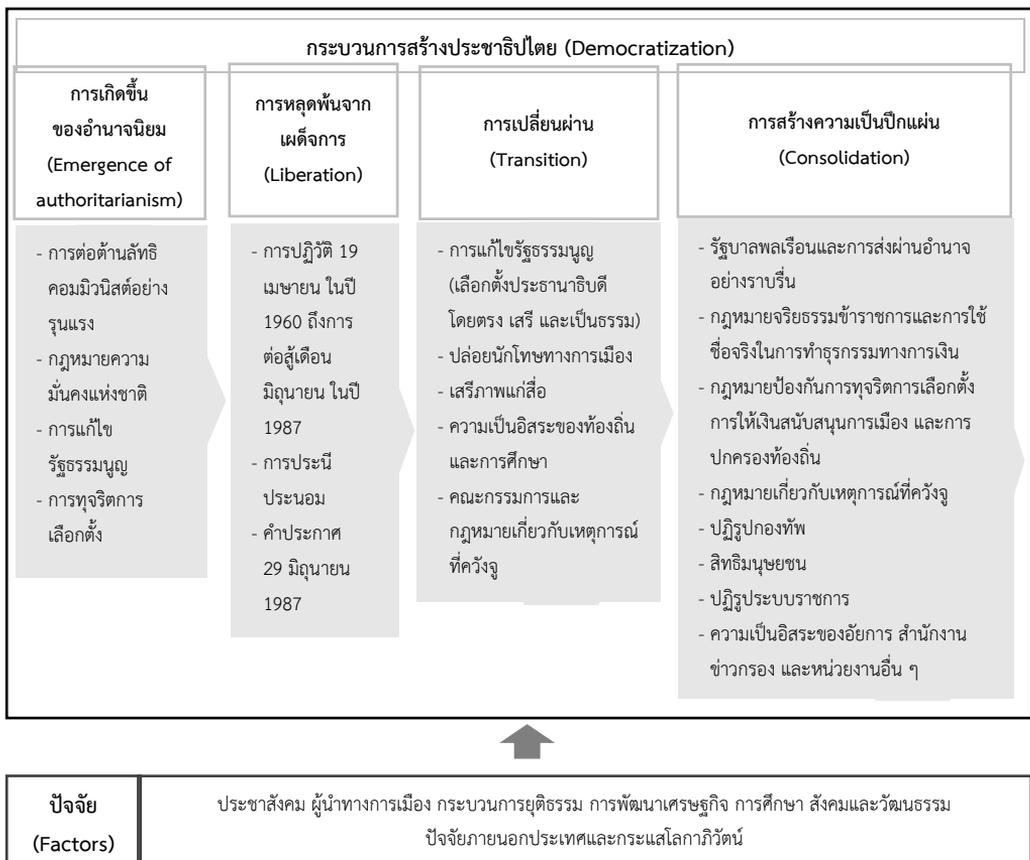
ปัจจัย	สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)	ไทย	ฟิลิปปินส์
ด้านการเมือง	มี	มี	มี
ด้านเศรษฐกิจ	มี	มี	มี
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	มี	มี	มี
ปัจจัยภายนอกประเทศ	มี	มี	มี
การแก้ไขรัฐธรรมนูญ	มี	มี	มี
การปฏิรูปกองทัพ	มี	ไม่มี	ไม่มี

3. รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)

จากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และงานวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาวิจัย รวมทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การจัดสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ทำให้ได้รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017 ได้แก่ รูปแบบ ELTFC แสดง (1) การเกิดขึ้นของอำนาจนิยม (E = Emergence of authoritarianism) (2) การหลุดพ้นจากเผด็จการ (L = Liberation) (3) การเปลี่ยนผ่าน (T = Transition) (4) ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (F = Factors) และ (5) การสร้างความเป็นปึกแผ่น (C = Consolidation) ดังภาพ 2

สรุปและอภิปรายผล

ความสำเร็จของประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ได้เริ่มจากการต่อสู้ของเหตุการณ์การปฏิวัติ 19 เมษายน ในปี 1960 ถึงการต่อสู้เดือนมิถุนายน ในปี 1987 โดยที่การเกิดขึ้นของอำนาจนิยมเกิดจากการที่ประธานาธิบดี อี ซึงมัน มีอุดมการณ์ทางการเมือง คือต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง การมีกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติ และการแก้ไขรัฐธรรมนูญจนได้เป็นประธานาธิบดีอีกครั้ง ประกอบกับมีการเลือกตั้งที่ผิดกฎหมายจนเกิดการปฏิวัติ 19 เมษายน จึงเริ่มกระบวนการสร้างประชาธิปไตย คือ การหลุดพ้นจากเผด็จการที่เริ่มจากเหตุการณ์ดังกล่าว จนกระทั่งเกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านการปกครองระบอบยูซิน การจลาจลที่ควังจูในปี 1980 และการต่อสู้เดือนมิถุนายนในปี 1987 จน โน แทอู ออกแถลงการณ์คำประกาศ 29 มิถุนายน ซึ่งถือเป็นการประนีประนอม การชุมนุมยุติลง ประธานาธิบดี ชอน ดูอวัน ยินยอมให้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ เข้าสู่การเปลี่ยนผ่านที่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและดำเนินการตามคำประกาศที่ให้ไว้ ทำให้เปิดกว้างประชาธิปไตย และมีการสร้างความเป็นปึกแผ่นที่มีการส่งผ่านอำนาจเป็นไปอย่างราบรื่น ประธานาธิบดีต่างดำเนินการเพื่อสร้างความชอบธรรมและสร้างพลังสนับสนุนให้กับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ

ภาพ 2 รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ. 1948-2017

Korea Democracy Foundation (2005, 2010) ได้ระบุว่า กระบวนการสร้างประชาธิปไตย คือ กิจกรรมที่บ่งชี้ถึงการปกครองของประธานาธิบดี ได้แก่ การปฏิวัติ 19 เมษายน ในปี 1960 การลุกฮือเรียกร้อง ประชาธิปไตยที่ปูซานและมาซาน ในปี 1979 การลุกฮือเรียกร้องประชาธิปไตยที่ควังจู ในปี 1980 และการต่อสู้เดือนมิถุนายน (June Democratic Uprising) ในปี 1987 จากเหตุการณ์ดังกล่าวประชาชนได้เข้าร่วมการต่อสู้ และคนจำนวนมากได้เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อไป ซึ่งการเสียสละในเบื้องต้นของนักเรียนนักศึกษา ทำให้นักวิชาการปัญญาชน นักการเมือง และประชาชนเกิดความโกรธแค้น พากันเข้าร่วมขบวนการต่อสู้ เมื่อประชาชนทุกสาขาอาชีพจับมือร่วมกันก็สามารถโค่นล้มเผด็จการได้ รวมถึง Ahn (1997) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนผ่านอยู่ในช่วงโน แทอู และ Heo & Roehrig (2010) ที่กล่าวว่า เหตุที่ ขอน ดูฮวัน เปลี่ยนใจและปล่อยให้กระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญเดินหน้าต่อไปนั้น หลายปัจจัยดูเหมือนจะมีบทบาท คือ การแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่จะจัดขึ้นในปี 1988 สหรัฐอเมริกาให้มีการยับยั้งชั่งใจในการใช้กำลังเพื่อยุติปัญหา การมีพันธมิตรประชาธิปไตยที่ยิ่งใหญ่ และการคำนวณของ ขอน ดูฮวัน และ โน แทอู ในโอกาสที่จะสามารถประนีประนอมกับฝ่ายค้านรักษาอำนาจของพรรคและรักษาชัยชนะของ โน แทอู ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี ส่วน Im (2000) กล่าวว่า รูปแบบของการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ใกล้เคียงกับการเปลี่ยนผ่านโดยการประนีประนอมของชนชั้นนำกลุ่มเดิม และชนชั้นนำกลุ่มใหม่ (transplacement) ของ Samuel Huntington การเปลี่ยนผ่านที่ชนชั้นนำมีบทบาทนำของ Donald Share การเปลี่ยนผ่านตามสนธิสัญญา (pact) ของ Karl & Schmitter และประชาธิปไตยที่มีการค้าประกันของ Przeworski และ Yoon (1996) ที่กล่าวว่า เกาหลีใต้ก้าวไปอีกขั้นกับการสร้างความเป็นปึกแผ่นของประชาธิปไตยด้วยการเข้ารับตำแหน่งของประธานาธิบดี คิม ยองซัม ซึ่ง ญรัฐยา สุวรรณราช (2557) กล่าวว่า ประชาสังคม คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยของเกาหลีใต้สามารถพัฒนาไปอย่างมั่นคง และประชาสังคมยังมีบทบาทสำคัญทำหน้าที่ในการคานอำนาจทางการเมืองกับองค์กรที่เป็นทางการมาช้านาน (ดำรงค์ ฐานดี, 2555) แต่ บุญวัฒน์ สว่างวงศ์ (2557) และ Tudor (2560) ได้กล่าวว่ายังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ ผู้นำทางการเมืองที่ให้ความเคารพและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ และมีการส่งผ่านอำนาจในยุคต่อมาที่เป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งเกาหลีใต้ได้พัฒนาการศึกษาพร้อม ๆ กับมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (จิระประภา อัครบวร, 2559) ซึ่งผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคม มีการขยายตัวทางการศึกษา ก่อให้เกิดกลุ่มชนชั้นกลาง และส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวทางการเมือง (ปนิธิตา กุญชร ณ อยุธยา, 2557) เช่นเดียวกับ Cho (2013 อ้างอิงใน กิตติ ประเสริฐสุข, 2561) กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจได้กลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองและความต้องการเสรีภาพของประชาชน ก่อให้เกิดการรวมตัวทางประชาธิปไตย ขณะที่ Wright (1996) กล่าวว่า กระบวนการสร้างประชาธิปไตยเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และประชาสังคม ส่วน Tiruneh (2004) ได้สรุปว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ กระบวนการทางการเมือง และอิทธิพลภายนอก เป็นปัจจัยแวดล้อมสำหรับกระบวนการสร้างประชาธิปไตย และสอดคล้องกับ ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนื่องจางค์ (2559) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ในภาพรวมจะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ในส่วนของปัจจัยเชิงโครงสร้าง การพัฒนาเศรษฐกิจได้เกื้อหนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ตัวแสดงที่เกิดขึ้น มาใหม่ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ชนชั้นกลาง และนักศึกษา ล้วนแล้วแต่เป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน ขณะเดียวกันอิทธิพลจากภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของสหรัฐอเมริกาหรือการเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก ได้ส่งผลในลักษณะของการจำกัดทางเลือกของตัวแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจ และเปิดช่องว่างให้กับการเคลื่อนไหวเรียกร้องทั้งจากชนชั้นนำ ฝ่ายค้าน และภาคประชาชน จนทำ

ทำให้ในท้ายที่สุดชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจต้องยินยอมประนีประนอมตามแรงกดดันจากทุกฝ่าย จนทำให้เกาหลีใต้สามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยได้ในท้ายที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติและพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ทุกฝ่ายต้องเคารพและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งควรเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม เคารพกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของสังคม
2. ผู้นำทางการเมืองควรตระหนักถึงความเป็นจริงของสถานการณ์ของสังคมและประเทศชาติ ต้องมองให้ครบทุกด้าน ทุกแง่มุม กล้ายอมรับสภาพการณ์ที่ไม่เอื้อประโยชน์ต่อตนเอง และควรมีวิสัยทัศน์ ตั้งใจ จริงใจ มุ่งมั่นที่จะวางรากฐานระบอบประชาธิปไตย ทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง ไม่หยุดทำ
3. ปฏิรูปกองทัพ ลดอำนาจกองทัพลงให้มีหน้าที่ป้องกันประเทศอย่างเดียว ไม่แทรกแซงการเมือง
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง และอุดมการณ์ประชาธิปไตย และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนอย่างจริงจัง
5. ยอมรับในความแตกต่างทางความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะรัฐบาลที่จะได้ฟังความเห็น ข้อเสนอ บทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ เพื่อนำเอาข้อเท็จจริงและเหตุผลต่าง ๆ ไปใช้ในการปรับปรุงเตรียมการดำเนินงานต่าง ๆ ที่จะมีขึ้น เพราะความหลากหลายของความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่จะได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้องครบถ้วนทุกแง่มุม เพื่อการเตรียมตัวกับชีวิตของประชาชนในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ทำการการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในกรอบการศึกษาเดียวที่ศึกษากระบวนการสร้างประชาธิปไตย หรือศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยร่วมด้วย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการเมืองมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กวัลลิต สิงห์. (2550). *โลกาภิวัตน์ส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนจริงหรือไม่?*. ใน กวัลลิต สิงห์, พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ และสุรัตน์ โหราชัยกุล (บก.), *ถามทำโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติ ประเสริฐสุข. (2561). Soft Power ของเกาหลีใต้: จุดแข็งและข้อจำกัด. *International Journal of East Asia Studies*, 22(1), 122-139.
- กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย. (2552). *การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยประชาชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิรประภา อัครบวร. (2559). *5 ทศวรรษ การพัฒนาคนเกาหลีใต้*. กรุงเทพฯ: กรรณการพิมพ์.
- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2559). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย รัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- เชษฐา พวงพัทธ์. (2553). การเมืองของชาติกำลังพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารร่วมพฤษภ*, 28(3), 8-77.

- ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนื่องจำนงค์. (2559). *การเมืองเปรียบเทียบ: ทฤษฎี แนวคิด และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชยา สุวรรณราช. (2557). *บทบาททหารทางการเมืองและการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยมั่นคง กรณีศึกษา เกาหลีใต้และไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรง ฐานดี. (2549). คนและวัฒนธรรมเกาหลี. *วารสารวิจัย*, 9(1), 72-101.
- ดำรง ฐานดี. (2555). พัฒนาการทางการเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) และสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้). ใน *เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ: จีนและเกาหลี หลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 15* (หน้า 1-86). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ติน นิติกวินกุล. (2548). *มาร์ค เขาชื่อ...อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ*. กรุงเทพฯ: วิถีไทย.
- ทศพนธ์ นรทัศน์. (2553). บทบาทของอินเทอร์เน็ตกับการเสริมสร้างพลังทางสังคมประชาธิปไตย. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 12 ประจำปี 2553 เล่ม 2* (หน้า 349-377). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทสมล ษนาดิศย์. (2558). *อัจฉริยะ 100 หน้า หน้าทีพลเมือง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- นิจิณี ทองแท้. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). เสรีภาพในการชุมนุมของ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้). *สารสารนิติสังคมศาสตร์*, 7(2), 84-127.
- นิธิ เนื่องจำนงค์. (2557, มกราคม-มิถุนายน). Bringing Park Chung Hee Back In: บทความปริทัศน์. *วารสารสังคมศาสตร์*, 10(1), 137-159.
- นิธิ เนื่องจำนงค์. (2560). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 20 ในเกาหลีใต้และนัยที่มีต่อภูมิภาคนิยม. *International Journal of East Asian Studies*, 21(1), 63-83.
- บุญวัฒน์ สว่างวงศ์. (2557). *การเปรียบเทียบพัฒนาการเมืองและเส้นทางสู่ประชาธิปไตยของไทยและเกาหลีใต้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณิธา กุญชร ณ อยุธยา. (2557). *การศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ (1950s-1987)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. (2540). *การกระจายอำนาจและการปฏิรูปการเมืองในเกาหลี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2558). *เปลี่ยนไม่ผ่าน ผ่านไม่เปลี่ยน*. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2561, จาก <https://is.gd/MR4Z9N>
- พจนา วลัย. (2559). *ชัยชนะของแรงงานประชาธิปไตยเกาหลีใต้ในการขับไล่ประธานาธิบดีปาร์ก กึน-เฮ*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560, จาก <https://is.gd/LNZPyr>
- พัชรี สีโรรส และธีรพัฒน์ อังศุขवाल. (2557). *สถาบันการเมืองในประเทศอาเซียนบวกสาม: สาธารณรัฐเกาหลี*. ปทุมธานี: ศูนย์วิจัย ดิเรก ชัยนาม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิพาดา ยังเจริญ. (2556). *ประวัติศาสตร์เกาหลีตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20: การแข่งขันและแทรกแซงจากต่างชาติ อาณานิคม และชาตินิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รรอง วงศ์โอบอ้อม. (2561). *ประวัติศาสตร์เกาหลี*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). *หลักรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- วิเชียร อินทะสี. (2553). *พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้: สองทศวรรษภายหลังการชุมนุมใหญ่ ใน ค.ศ.1987*. ปทุมธานี: กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร อินทะสี. (2556). *พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ จากอำนาจนิยมสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์. (2555, มกราคม-มิถุนายน). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังยุคสงครามเย็น. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 42(1), 37-51.
- วีระชัย โชคมุกดา. (2555). *ประวัติศาสตร์เกาหลี*. กรุงเทพฯ: อีปซี.
- สตีธร ธนานิธิโชติ. (2555). *การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ: กรณีศึกษาเกาหลีใต้*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). *การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558, กรกฎาคม). *ระบอบประชาธิปไตยของไทยกับกระแสประชาธิปไตยโลก*. เอกสารวิชาการ. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2560, จาก <http://url.ie/13obd>
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2559). สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea). ใน *เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2* (หน้า 1-36). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2560). *เส้นทางสู่ประชาธิปไตยที่ไม่ย้อนกลับ: ปัจจัยเชิงสถาบันการเมืองกับประชาธิปไตยที่ตั้งมั่น*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา มกรารุจ. (2559). *อัจฉริยะ 100 หน้า ประวัติศาสตร์เกาหลี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2558). *เสรีประชาธิปไตย: รัฐประหารกับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรัสวดี หุ่นพยนต์, อำพา แก้วก่าง และทัญญู ใจบริสุทธิ์. (2557). *การบริหารจัดการศึกษาภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจ: การเปรียบเทียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยและเกาหลีใต้ (ระยะที่ 1)*. สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2561, จาก <https://is.gd/tl7ZY0>
- อนุช อาภาภิรม. (2558). *สงครามเย็นในแดนโสม: วิกฤตที่ยังไม่สิ้น*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อรอนงค์ ทองอร่าม. (2523). *การเมืองระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเมืองเกาหลี*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- 6.10Minjuhangaeng. (n.d.a). *6wolhangjaeng taimlain*. Retrieved March 2, 2019, from <https://www.610.or.kr/timeline>
- Ahn, C. S. (1997). Economic dimensions of democratization in South Korea. In Laothamatas, A. (eds.). *Democratization in Southeast and East Asia*. Chiangmai: Silkworm Books.
- Barrington, L. (2010). *Comparative politics: Structures and choices*. Boston: Wadsworth.
- Bectero. (n.d.). *สหรัฐอเมริกาถูกลดระดับความเป็นประชาธิปไตย*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2561, จาก <https://is.gd/i8okzq>.

- Bedeski, R. E. (1994). *The transformation of South Korea: Reform and reconstitution in the sixth republic under Roh Tae Woo, 1987-1992*. London: Routledge.
- Chung, C. S. (2015). The introduction of e-government in Korea: Development journey, outcomes and future. *Gestion et management public*, 3(4), 105-122.
- Doorenspleet, R. & Kopecky, P. (2008). Against the odds: Deviant cases of democratization. *Democratization*, 15(4), 697-713.
- Dormann, H. O. (2555). *จดหมายจากผู้นำ (นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี, ผู้แปล)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Economist Intelligence Unit. (2008). *The economist intelligence unit's index of democracy 2008*. Retrieved August 12, 2018, From <https://is.gd/Hp9ham>
- Economist Intelligence Unit. (2010). *Democracy index 2010: Democracy in retreat*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/hF0MwC>
- Economist Intelligence Unit. (2011). *Democracy index 2011: Democracy under stress*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/xsqjld>
- Economist Intelligence Unit. (2012). *Democracy index 2012: Democracy at a standstill*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/x4lRfk>
- Economist Intelligence Unit. (2013). *Democracy index 2013: Democracy in limbo*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/KbfzaA>
- Economist Intelligence Unit. (2014). *Democracy index 2014: Democracy and its discontents*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/vOI19A>
- Economist Intelligence Unit. (2015). *Democracy index 2015: Democracy in an age of anxiety*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/Mn7tnS>
- Economist Intelligence Unit. (2016). *Democracy index 2016: Revenge of the "deplorables"*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/ertdQM>
- Economist Intelligence Unit. (2017). *Democracy index 2017: Free speech under attack*. Retrieved August 12, 2018, from <https://is.gd/rP1prg>
- Freedom House. (2018). *Country and territory ratings and statuses 1973-2018*. Retrieved September 15, 2018, from <https://is.gd/TACMMu>
- Hague, R., Harrop, M., & Breslin, S. (1998). *Political science: A comparative introduction*. NY: Worth.
- Heo, U. & Roehrig, T. (2010). *South Korea since 1980: Democratization, economic struggle, and nuclear crisis*. USA: Cambridge University Press.
- Hobbes, T. (1985). *Leviathan*. Macpherson, C. B. (Ed.). London: Penguin.
- Hong, E. (2560). *กำเนิดกระแสเกาหลี*. (วิลาส วศินสังวร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เอิร์นเนต.
- Hong, G. S. (2018). 6wol minjuhangaeng-gwa gillog. *Gilogin*, 43, 34-43.
- Huntington, P. S. (1991). *The third wave: Democratization in the late 20th century*. OK: University of Oklahoma Press

- Huntington, S. P. (2002). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. NY: Free Press.
- Im, H. B. (2000). South Korea democratic consolidation on comparative perspective. In Diamond, L. & Kim, B. K. *Consolidating democracy in South Korea*. London: Lynne Rienner.
- Ishiyama, J. T. (2012). *Comparative politics: Principles of democracy and democratization*. NY: Wiley-Blackwell.
- Jones, N. A. (2006). *Gender and political opportunities of democratization in Korea*. NY: Palgrave macmillan.
- Karl, T. L. (1990). Dilemmas of democratization in Latin America. *Comparative Politics*, 23(1), 1-21.
- Kim, F. (2560). การปฏิรูปทางทหารของเกาหลีใต้ปรากฏขึ้น. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563, จาก <https://is.gd/l8LFeZ>
- Kim, N. (2017, July). Candlelight and the yellow ribbon: Catalyzing re-democratization in South Korea. *The Asia-Pacific Journal*, 15(14), 1-17.
- Koo, H. (2552). *แรงงานเกาหลี: วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น* (อัญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- Koo, S. W. (2017). *The potent force of S Korea's regionalism*. Retrieved April 3, 2018, from <https://is.gd/hq2Rtn>
- Korea Democracy Foundation. (2010). *The history of democratization movement in Korea*. Seoul: Author.
- Korea Democracy Foundation. (2018). *Minjuheonbeobjaengchwigugmin-undongbonbu*. Retrieved June 20, 2019, from <https://archives.kdemo.or.kr/collections/view/10000140>
- Korean Culture and Information Service. (2016). *Hangu-ui eojewa oneul*. Republic of Korea: Author.
- Lee, M. S. (2556). *ประวัติศาสตร์ชนวนการประชาธิปไตยเกาหลี*. (กุลชีพ วรพงษ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: พี. เพรส.
- Ministry of Culture and Information. (1971). *Facts about Korea*. Seoul: Author.
- Moller, J. & Skaaning, S. E. (2014). *Democracy and democratization in comparative perspective: conceptions, conjunctures, causes, and consequences*. London: Routledge.
- Montesquieu. (1949). *The spirit of the laws: Baron de Montesquieu*. Nugent, T. (Ed). NY: Hafner.
- Moore, B, Jr. (1966). *Social origins of dictatorship and democracy: Lord and peasant in the making of the modern world*. Boston: Beacon.
- National Museum of Korean Contemporary History. (n.d.). *Democracy in South Korea*. Retrieved March 10, 2018, from <https://is.gd/cihKDz>
- Oh, J. K. C. (2547). *การเมืองเกาหลีใต้ ภายใต้อิทธิพลของเกาหลีใต้ที่ดีที่สุด* (เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มติชน.
- Park, C. H. (2518). *พลังแห่งประชาชาติ* (กนิษฐา กาญจนจारी, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.

- Park, C. M. & Jung, H. B. (2008). *The state of democratic governance in South Korea: From the perspective of ordinary citizens*. Taipei: Asian Barometer.
- Schneider, C. Q. & Schmitter, P. C. (2004). Liberalization, transition and consolidation: Measuring the components of democratization. *Democratization*, 11(5), 59-90.
- Sheen, S. H. (2559). นโยบายการต่างประเทศของเกาหลีใต้ (ภัททิรา จิตต์เกษม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sohn, J. (2018). *Korea's 'candle democracy' ranked 20th in the world*. Retrieved September 16, 2018, from <https://is.gd/crdCTa>
- Thaipublica. (n.d.). *ชนกว่า ประชาธิปไตยไทย “ก้าวหน้า” กว่าประเทศใดในอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2561, จาก <https://is.gd/FR6Dav>
- Tiruneh, G. (2004). Towards normal democracy: Theory and prediction with special reference to the developing countries. *The Journal of Social, Political, and Economic Studies*, 29(4), 469-489.
- Tudor, D. (2560). *มหัศจรรย์เกาหลี: จากเก้าอี้กลุ่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (จูติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ, ผู้แปล)*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส์.
- Voicetv. (2558). *Freedom House จัดอันดับไทยอยู่กลุ่มประเทศ “ไร้เสรีภาพ”*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2561 จาก <https://is.gd/IBBy6X>
- Wright, T. (1996). Reinventing democracy. In Hirst, P. & Khilnani, S. (eds.). *Reinventing democracy (political quarterly monograph series)*. MA: Blackwell.
- Wut. (2560). *สรุปมหากาพย์คราม่า “พัก กินฮเย” ประธานาธิบดีคนแรกในประวัติศาสตร์เกาหลีใต้ที่ถูกปลดออกจากตำแหน่ง*. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2561, จาก <https://is.gd/0oStd8>
- Yoon, S. H. (1996). South Korea's Kim Young Sam Government: Political Agendas. *Asian Survey*, 36(5), 511-522.